

EDUKACJA
I ZARZĄDZANIE
BEZPIECZEŃSTWEM
W PRZYGOTOWANIU
KADR
DLA SZKOLNICTWA
I PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

SERIA WYDAWNICZA WYDZIAŁU NAUK O BEZPIECZEŃSTWIE
KRAKOWSKIEJ AKADEMII IM ANDRZEJA FRYCZA MODRZEWSKIEGO

„BEZPIECZEŃSTWO I OBRONNOŚĆ”

7

EDUKACJA
I ZARZĄDZANIE
BEZPIECZEŃSTWEM
W PRZYGOTOWANIU
KADR
DLA SZKOLNICTWA
I PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

MONOGRAFIA

REDAKCJA:
MONIKA OSTROWSKA, JANUSZ ZIARKO

KRAKOWSKA AKADEMIA
IM ANDRZEJA FRYCZA MODRZEWSKIEGO
WYDZIAŁ NAUK O BEZPIECZEŃSTWIE

2015 BEZPIECZEŃSTWO I OBRONNOŚĆ

Rada Wydawnicza Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego:
Klemens Budzowski, Maria Kapiszewska, Zbigniew Maciąg, Jacek M. Majchrowski

Rada naukowa serii wydawniczej „Bezpieczeństwo i Obronność”
Wydziału Nauk o Bezpieczeństwie Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego
Mieczysław Bieniek (Polska), Henryk Cwiąg (Polska), Edward Gruszka (Polska),
Boris Dürkech (ONZ), Janusz Kręcikij (Polska), Sławomir M. Mazur – przewodniczący (Polska),
François Fd Miche (Szwajcaria), Cindy Miller (USA), Monika Ostrowska (Polska),
Eric Pouliquen (Francja), Michal Pružinský (Słowacja), Jan Widacki (Polska),
Karlheinz Viereck (Niemcy)

Redakcja naukowa: Mieczysław Bieniek, Sławomir M. Mazur

Recenzent: prof. dr hab. inż. Piotr Sienkiewicz

Publikacja powstała w ramach projektu badawczego Krakowskiej Akademii
im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego
nr WNoB/DS/1/2014/KON

Projekt okładki: Oleg Aleksejczuk

Na okładce rewers medalu „Memoria Gratum Facit – Za zasługi dla Wydziału Nauk
o Bezpieczeństwie Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego”
autorstwa Czesława Dźwigaja

ISBN 978-83-65208-31-6

Copyright© by Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego
Kraków 2015

Żadna część tej publikacji nie może być powielana ani magazynowana
w sposób umożliwiający ponowne wykorzystanie,
ani też rozpowszechniana w jakiegokolwiek formie
za pomocą środków elektronicznych, mechanicznych, kopiujących,
nagrywających i innych, bez uprzedniej pisemnej zgody właściciela praw autorskich

Na zlecenie:
Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego

www.ka.edu.pl

Wydawca: Oficyna Wydawnicza AFM KAAFM, Kraków 2015

Sprzedaż prowadzi: Księgarnia U Frycza
tel./faks: (12) 252 45 93; e-mail: ksiegarnia@kte.pl

Skład: Oleg Aleksejczuk

Druk i oprawa: MKpromo

SPIS TREŚCI

<i>Monika Ostrowska, Janusz Ziarko</i>	
Wprowadzenie	7

Część 1

Koncepcje kształcenia w dziedzinie edukacji dla bezpieczeństwa pracy

<i>Monika Ostrowska, Janusz Ziarko</i>	
Rozdział 1. Wpływ edukacji na bezpieczeństwo uczniów w szkole i poza nią	13
<i>Monika Ostrowska, Janusz Ziarko</i>	
Rozdział 2. Zarządzanie ryzykiem zawodowym na stanowisku pracy nauczyciela	33
<i>Rafał Preciszowski</i>	
Rozdział 3. Upowszechnianie wśród uczniów wiedzy o bezpieczeństwie oraz kształtowanie właściwych postaw społecznych wobec zagrożeń i sytuacji nadzwyczajnych w środowisku pracy	51

Część 2

Działalność przedsiębiorstw w rozwijaniu kompetencji bezpieczeństwa pracy

<i>Janusz Ziarko, Monika Ostrowska</i>	
Rozdział 4. Bezpieczeństwo i higiena pracy w strategii przedsiębiorstwa społecznie odpowiedzialnego	73
<i>Agnieszka Szkarłat</i>	
Rozdział 5. Wykorzystanie instrumentów skutecznego motywowania pracowników do zachowań zgodnych z przepisami i zasadami bezpieczeństwa i higieny pracy	91
<i>Anna Kremel</i>	
Rozdział 6. Zwiększenie udziału pracowników w kształtowaniu bezpiecznych warunków pracy w przedsiębiorstwie uczącym się	109
<i>Janusz Ziarko, Monika Ostrowska</i>	
Rozdział 7. Rozwijanie kompetencji pracowników w sferze bezpieczeństwa i higieny pracy w przedsiębiorstwie odpowiedzialnym społecznie	125

WPROWADZENIE

Charakter współczesnej pracy zawodowej i tempo jej zmian wyznacza postęp cywilizacyjny, który sprawia, że od pracowników oczekuje się coraz wyższych kompetencji zawodowych, zarówno twardych, jak i miękkich. Istotnym elementem pracowniczych kompetencji są kompetencje bhp. Należy promować rozwój tych kompetencji przez formalną, nieformalną i pozaformalną edukację.

W nowoczesnych gospodarkach rynkowych edukacja i praca są coraz bardziej ze sobą powiązane i współzależne, a kształcenie traktowane jest jako inwestycja zarówno na poziomie jednostkowym, jak i instytucjonalnym, stąd dzisiejszy sektor edukacyjny tworzą dwa główne rynki – edukacji i pracy. Konieczne jest, aby oferowany przez nie produkt w postaci przygotowania kompetencyjnego znajdował się na najwyższym poziomie i był adekwatny do potrzeb uczestników rynku pracy – pracowników i przedsiębiorstw.

Należy popierać podnoszenie kompetencji w zakresie bhp zarówno w instytucjach, jak i przez instytucje edukacji formalnej oraz pozaformalnej, włączając w te działania szkoły, a także administrację publiczną, sektor gospodarczy prywatny i państwowy oraz organizacje pozarządowe. Zasadne jest traktowanie edukacji rozwijającej kompetencje pracowników w sferze bhp jako edukacji holistycznej, musi ona bowiem uwzględniać wiele aspektów (fizycznych, społecznych, organizacyjnych czy psychofizycznych) funkcjonowania pracownika w rzeczywistości konkretnego środowiska pracy, wyposażając go w wiedzę, umiejętności, narzędzia i instrumenty niezbędne do wykonywania pracy w sposób bezpieczny i efektywny. Umiejętności zawodowe i wiedza na temat bhp powinny ulegać stałej poprawie i – w konsekwencji – stanowić część nauki przez całe życie.

Szkoły i instytucje kształcenia pozaformalnego odgrywają istotną rolę w kształtowaniu kompetencji pracowniczych w zakresie bhp. Konieczne staje się rozwijanie kształcenia formalnego i pozaformalnego w dziedzinie bhp oraz angażowanie w kształcenie osób nauczających, zarządzających oraz podejmujących decyzje dotyczące organizacji kształcenia, aby dostarczali właściwych wskazówek i poparcia.

Kompetencje bhp młodzi ludzie zaczynają nabywać w procesie kształcenia formalnego, począwszy od szkoły podstawowej, przez nauczanie i uczenie się w szkole średniej i na studiach. Rola szkoły sprowadza się do ukształtowania podstaw kompetencji z zakresu bhp pozwalających uczniom z jednej strony myśleć i działać w kategoriach zagrożeń i związanego z nimi ryzyka dla życia i zdro-

wia, a z drugiej stosować w procesie pracy bezpieczne metody pracy, środki ochrony indywidualnej, a także nowoczesne rozwiązania techniczne i organizacyjne. Istotnym komponentem edukacji bhp w szkole musi być podstawa aksjologiczna i kształcenie w duchu wartości budujących kulturę bezpieczeństwa.

Potrzebna jest tu dobra współpraca pomiędzy szkołami a przedsiębiorcami, którzy w przyszłości będą zatrudniać absolwentów. Szerokie współdziałanie tych podmiotów mogłoby przynieść pozytywne skutki zarówno dla szkół, których absolwenci lepiej byłoby przygotowani do wykonywania pracy zgodnie z zasadami bhp, także jak i dla pracodawców, którzy kontynuują edukację bhp, rozwijając w ramach edukacji pozaformalnej kompetencje bhp swoich pracowników¹. Z tego też względu wysiłki podejmowane w celu podnoszenia jakości kształcenia są niezbędne zarówno na poziomie edukacji formalnej, jak i nieformalnej. Istnieje też silna potrzeba badań i działań rozwijających edukację bhp w takich obszarach, jak: a) wypracowanie skutecznych metod uczenia się bhp, b) opracowanie narzędzi oceny kompetencji bhp, c) wskazanie podejść do kształtowania kultury bezpieczeństwa, a w niej formowania postaw i wartości, d) rozwijanie i wdrożenie szkolnych/institucjonalnych technologii informacji i komunikacji dla bhp. Badania i rozwój we wskazanych obszarach powinny być stałą podstawą doskonalenia edukacji dla bhp.

Autorzy niniejszej publikacji, włączając się w rozwój nauk empirycznych w swoich tekstach, z jednej strony poszukują nowych hipotez wyjaśniających złożone problemy ludzkich zachowań w sferze bhp, z drugiej falsyfikują te, które nie sprawdziły się w obliczu empirycznych faktów. Wiążą ze sobą cele poznawcze i aplikacyjne odnoszące się do spraw związanych z rozwijaniem kompetencji bhp. Uwzględniają przy tym różnorakie uwarunkowania wpływające na stan i rozwój bhp, a także podejścia innowacyjne i strategie.

Podział książki na dwie grupy tematyczne tworzące zespoloną i usystematyzowaną całość wynika z faktu, że na efekty kształcenia w dziedzinie bhp wpływają wyniki uzyskiwane zarówno w toku kształcenia formalnego, jak i pozaformalnego. Ich treści dotyczą ważnych zagadnień wiążących się z rozwijaniem kompetencji bhp uczniów i pracowników. W części pierwszej *Koncepcje kształcenia w dziedzinie edukacji dla bezpieczeństwa pracy* rozważane są zagadnienia dotyczące m.in. wpływu edukacji obronnej na bezpieczeństwo uczniów w szkole i poza nią, a także zarządzania ryzykiem zawodowym na stanowisku pracy nauczyciela. Poruszono też problemy dotyczące potrzeby, form i metod upowszechniania wśród uczniów wiedzy o bezpieczeństwie oraz kształ-

¹ Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 27 lipca 2004 r. w sprawie szkolenia w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy Dz.U. nr 180, poz. 1860, ze zm.; Rozporządzenie wdraża postanowienia prawa UE, czyli Dyrektywę Rady 89/391/EWG z dnia 12.06.1989 r. w sprawie wprowadzenia środków w celu poprawy bezpieczeństwa i zdrowia pracowników w miejscu pracy (Dz.Urz.WE L 183/1 z 29.06.1989); dyrektywa nakłada na pracodawcę określone obowiązki dotyczące organizacji kształcenia w dziedzinie bhp oraz informowania pracowników o zagrożeniach związanych z wykonywaniem pracy.

towania u uczniów właściwych postaw społecznych wobec zagrożeń i sytuacji nadzwyczajnych w środowisku pracy. W części drugiej *Działalność przedsiębiorstw w rozwijaniu kompetencji bezpieczeństwa pracy* uwagę skupiono na organizacyjnych i edukacyjnych zagadnieniach bhp realizowanych w przedsiębiorstwach. Zarysowano tu problematykę bhp ujmowaną w strategii przedsiębiorstwa społecznie odpowiedzialnego. Przeanalizowano zagadnienia wykorzystania instrumentów skutecznego motywowania pracowników do zachowań zgodnych z przepisami i zasadami bhp. Przedstawiono możliwości zwiększenia udziału pracowników w kształtowaniu bezpiecznych warunków pracy w przedsiębiorstwie uczącym się oraz możliwości i kierunki rozwijania kompetencji pracowników w sferze bhp w przedsiębiorstwie odpowiedzialnym społecznie.

Autorzy pracy, mając świadomość potrzeby stałego rozwijania wiedzy o bhp, zaprezentowali pewne spektrum wiedzy, które może stanowić dla środowiska edukacyjnego i gospodarczego punkt odniesienia do dalszych przemyśleń, analiz, polemik i dyskusji zmierzających do czynienia pracy bardziej bezpieczną.

Monika Ostrowska, Janusz Ziarko

